

Pozůstalost a SJM

Jestliže zákon výslovně stanoví, že spor o majetek patřící do pozůstalosti, jenž se v řízení o pozůstalosti neřeší (protože se k němu nepřihlíží), je možné vyřešit (co do základu i výše) pouze ve sporném řízení zahájeném žalobou podle § 189 odst. 1 z. ř. s., pak tím vylučuje, aby bylo ve smyslu § 80 o. s. ř. určeno, že do společného jmění žalobkyně a zůstavitele M. D., zemřelého dne XY, náleží „pohledávka vůči zůstaviteli ve výši nejméně 991 056,90 Kč“, neboť určovací žaloba by za takové situace nesloužila potřebám praktického života, ale jen ke zbytečnému rozmnožování sporů.

Rozdílná tvrzení pozůstalé manželky a ostatních dědiců o tom, zda a jakou částku vynaložila pozůstalá manželka ze svého výhradního vlastnictví na majetek ve společném jmění se zůstavitelem, představují spor o pasivum pozůstalosti (pocházející ze společného jmění manželů), který pozůstalostní soud podle ustanovení § 162 odst. 2 věta druhá z. ř. s. není oprávněn řešit a není tu žádný právní prostor přenášet řešení tvrzené pohledávky znovu do řízení o pozůstalosti formou dodatečného projednání. Pozůstalé manželce nic nebránilo, aby žalobou podanou u soudu nepožadovala určení, ale přímo uspokojení své pohledávky.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 24 Cdo 1580/2023-262 ze dne 25.4.2024)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně J. D., zastoupené Mgr. P. F., advokátem se sídlem v B.p.B., proti žalovaným 1) H. P., 2) L. D., 3) L. D., 4) J. D., všem zastoupeným JUDr. J.R., advokátem se sídlem v Č.L., o určení pohledávky náležející do zaniklého společného jmění manželů, vedené u Okresního soudu v Liberci pod sp. zn. 15 C 145/2021, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 8. prosince 2022, č. j. 29 Co 256/2022-228, tak, že dovolání žalobkyně se zamítá.

Odůvodnění:

1. Žalobkyně se žalobou podanou dne 13. dubna 2021 domáhala, aby bylo určeno, že do zaniklého společného jmění žalobkyně a zůstavitele M. D., zemřelého dne XY, náleží „pohledávka vůči zůstaviteli ve výši nejméně 991 056,90 Kč“. Uvedla, že za trvání jejího manželství se zůstavitelem byla tato částka vynaložena ze společných prostředků na výlučný majetek zůstavitele, při vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti pohledávka „zůstala sporná“ a soud k ní v řízení o pozůstalosti nepřihlížel. Řízení o pozůstalosti bylo skončeno usnesením Okresního soudu v Liberci ze dne 15. února 2021, č. j. 35 D 643/2018-236, které nabylo právní moci dne 12. března 2021.

2. Okresní soud v Liberci rozsudkem ze dne 14. června 2022, č. j. 15 C 145/2021-189, žalobu zamítl a žalobkyni uložil nahradit žalovaným oprávněným společně a nerozdílně náklady řízení ve výši 27 341,80 Kč, do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám zástupce žalovaných. Soud prvního stupně na základě zjištění, že žalovaní jsou dědici zemřelého M. D. a že pohledávka z důvodů investic společného majetku do výlučného vlastnictví zůstavitele zůstala mezi žalobkyní a zůstavitelovými dědici sporná, dospěl k závěru, že majetek vyřazený „pro spornost“ nelze následně dodatečně projednat podle § 193 z. ř. s. a žalobkyně se může domáhat svého práva žalobou podanou podle § 189 odst. 1 z. ř. s. Protože pohledávka tvrzená žalobkyní nemůže být dodatečně projednána v řízení o pozůstalosti, nemůže mít žalobkyně na požadovaném určení naléhavý právní zájem.

3. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 8. prosince 2022, č. j. 29 C 256/2022-228, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a žalobkyni uložil nahradit žalovaným oprávněným společně a nerozdílně náklady odvolacího řízení ve výši 10 777 Kč k rukám jejich zástupce. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o nedostatku naléhavého právního zájmu žalobkyně na požadovaném určení, když „pozůstalost nelze dodatečně projednat ohledně majetku, který nebyl v původním dědickém řízení projednán kvůli své spornosti“, neboť právní úprava směřuje k tomu, aby sporné otázky byly vyřešeny „v jednom řízení o žalobě na plnění“.

4. Proti rozsudku odvolacího soud podala žalobkyně dovolání. Vytýká odvolacímu soudu, že nesprávně posoudil otázku, zda pozůstalý manžel má „v poměrech zákona č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízení soudních“ naléhavý právní zájem na určení, že do zaniklého společného jmění manželů náleží pohledávka, ke které nebylo v pravomocně skončeném pozůstalostním řízení přihlédnuto z důvodu její spornosti, případně zda spornost takové pohledávky může být odstraněna po skončení pozůstalostního řízení na základě určovací žaloby tak, aby pohledávka mohla být projednána v dodatečném řízení o pozůstalosti podle § 193 z. ř. s. Podle žalobkyně odvolací soud nevezal v úvahu, že spornou je skutečnost významná pro vypořádání společného jmění manželů a primárně nejde o odstranění spornosti pasiv a aktiv pozůstalosti. Pokud by měla určovací žaloba úspěch, projeví se to také v pasivech pozůstalosti. Soudy nesprávně vyložily ustanovení § 193 odst. 1 z. ř. s., neboť jako nový majetek nelze projednat majetek pouze tehdy, je-li „nový“ a zároveň i „sporný“. V projednávané věci, kdy jde o spornost majetku nebo dluhu náležejícího do společného jmění manželů, se § 193 odst. 1 věty za středníkem z. ř. s. vůbec neuplatní.

5. Žalovaní navrhli zamítnut dovolání, ztotožnili se přitom se závěry odvolacího soudu.

6. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníci řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 občanského soudního řádu se nejprve zabýval otázkou přípustnosti tohoto dovolání.

7. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

8. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

9. V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů významné vyřešení právní otázky, zda je – v době po skončení řízení o pozůstalosti – dán naléhavý právní zájem o určení, zda tu je pohledávka patřící do zaniklého společného jmění manželů, ke které nebylo v řízení o pozůstalosti přihlédnuto z důvodu její spornosti. Vzhledem k tomu, že uvedená právní otázka nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena ve všech souvislostech, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání žalobkyně je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

10. Po přezkoumání usnesení odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243 a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

11. Vzhledem k tomu, že zůstavitel zemřel dne XY, řídí se dědické právo zákonem č. [89/2012](#) Sb.,

občanský zákoník (dále jen „o. z.“) a řízení o pozůstalosti zákonem č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), obojí ve znění účinném ke dni smrti zůstavitele.

12. Zaniklo-li manželství zůstavitele jeho smrtí, soud v řízení o pozůstalosti vypořádá společné jmění zůstavitele s jeho manželem; nedojde-li k vypořádání společného jmění dohodou pozůstalého manžela s dědici, soud podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, jaký majetek ze společného jmění patří do pozůstalostního jmění a jaký majetek patří pozůstalému manželovi, popřípadě též stanoví pohledávku, potřebnou k vypořádání majetku ze společného jmění (srov. § 162 odst. 1 a odst. 2 věta první z. ř. s.).

13. Neshodnou-li se dědici s pozůstalým manželem na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do společného jmění manželů, ke spornému majetku se nepřihlíží (srov. § 162 odst. 2 z. ř. s.).

14. Ukáže-li se dříve, než je řízení o pozůstalosti pravomocně skončeno, že zůstavitel měl s pozůstalým manželem ve společném jmění ještě další majetek, vypořádá se dodatečně podle odstavce 1 nebo 2; soud přitom vychází z původního usnesení (srov. § 162 odst. 3 z. ř. s.).

15. Nepřihlíží-li se v řízení o pozůstalosti a při rozhodování o vypořádání společného jmění zůstavitele a jeho manžela k majetku, který je ve smyslu § 162 odst. 2 věty druhé z. ř. s. sporný, mohou se účastníci (pozůstalý manžel nebo dědici zůstavitele) domáhat svých práv žalobou (srov. § 189 odst. 1 z. ř. s.).

16. Z uvedeného vyplývá, že v „nesporném“ řízení o pozůstalosti se při vypořádání společného jmění zůstavitele a jeho manžela vychází (zásadně) ze shodných tvrzení účastníků (pozůstalého manžela a dědiců zůstavitele) o tom, co vše patří do tohoto společného jmění. Neshodnou-li se na všech rozhodných skutečnostech, ke spornému majetku se nepřihlíží. Sporností majetku se v ustálené judikatuře soudů rozumí rozdílná (rozporná) tvrzení účastníků řízení o skutečnostech, které jsou rozhodné pro posouzení, jaký majetek tvořil společné jmění zůstavitele a jeho manžela (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2013, sp. zn. 21 Cdo 3842/2011).

17. To, že se v řízení o pozůstalosti ke spornému majetku nepřihlíží (a nebere se tak ani v úvahu při vypořádání společného jmění zůstavitele a jeho manžela) neznamená, že účastníci nemají právní prostředek k uplatnění práv k tomuto majetku. Svá práva k tomuto majetku nemohou uplatnit v řízení o pozůstalosti, ale mohou se jich domáhat žalobou (srov. § 189 z. ř. s.), kterou soud projedná v řízení podle Části třetí občanského soudního řádu (v tzv. sporném řízení).

18. Ustanovení § 193 odst. 1 z. ř. s. stanoví, jak soud postupuje, objeví-li se po právní moci usnesení o dědictví (srov. § 185 z. ř. s.) majetek, který tvoří (může tvořit) aktivum pozůstalosti, popřípadě též pasivum pozůstalosti (k takovému majetku patří i majetek, který měl zůstavitel ve společném jmění se svým manželem).

19. Z ustanovení § 193 odst. 1 části věty za středníkem z. ř. s. vyplývá, že uvedené „neplatí, jde-li o aktiva nebo pasiva, k nimž se v důsledku postupu podle § 162 odst. 2 věty druhé, § 172 odst. 2 věty druhé nebo § 173 věty druhé nepřihlíží“, jinými slovy, že o majetku patřícím do společného jmění zůstavitele a jeho manžela, který byl znám již v (původním) řízení o pozůstalosti a k němuž se z důvodu spornosti nepřihlíželo, se dodatečně projednání pozůstalosti ve smyslu § 193 z. ř. s. neprovede. Z uvedeného tak vyplývá závěr, že uplatnění práva žalobou podle § 189 odst. 1 z. ř. s. nemůže být realizováno „určením“, zda sporný majetek skutečně patřil (nebo nepatřil) do pozůstalosti, ale vždy požadavkem na vyřešení všech nároků účastníků, které k tomuto majetku (podle svého přesvědčení) mají (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 24 Cdo 2680/2022, uveřejněný pod číslem 84/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

20. Z uvedeného je zřejmé, že odvolací soud vyložil § 193 odst. 1 z. ř. s. správně. Namítá-li dovolatelka, že jako „nový“ (ve smyslu § 193 odst. 1 z. ř. s.) nelze dodatečně projednat majetek pouze tehdy, je-li „nový“ a zároveň i „sporný“, pomíjí jednoznačné znění zákona, ale i smysl a účel této právní úpravy, které směřují k tomu, aby při dodatečném projednání pozůstalosti nedocházelo k „opětovnému“ projednávání majetku již jednou vyřazeného v řízení o pozůstalosti pro spornost. Soud se tedy při dodatečném projednání pozůstalosti majetkem vyřazeným pro spornost již nezabývá, neboť dodatečné projednání majetku, které tvoří aktivum případně i pasivum pozůstalosti (včetně majetku ze společného jmění zůstavitele a jeho manžela) se týká pouze majetku, který se objeví až po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti.

21. Zároveň je třeba zdůraznit, že soud dodatečně projedná pozůstalost pouze tehdy, objeví-li se po právní moci usnesení o dědictví (srov. § 185 z. ř. s.) majetek, který představuje aktivum pozůstalosti, popřípadě též pasivum pozůstalosti. V případě, že se po právní moci usnesení o dědictví objeví pouze pasivum pozůstalosti, k dodatečnému projednání pozůstalosti nedojde (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2022, sp. zn. 24 Cdo 3520/2020, jehož závěry se uplatní i v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014). I kdyby snad bylo pravomocným rozhodnutím soudu určeno, že do pozůstalosti patří pohledávka za zůstavitelem (jak se toho domáhá žalobkyně v projednávané věci), nemohlo by být (i kdyby byl aplikován názor dovolatelky) stejně takové pasivum pozůstalosti podle § 193 z. ř. s. projednáno.

22. Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem (§ 80 o. s. ř.).

23. Podle ustálené judikatury soudů naléhavý právní zájem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo ohroženo právo žalobce nebo kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Žaloba domáhající se určení podle ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat splnění povinnosti (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. února 1971 sp. zn. 2 C 8/71, uveřejněný pod č. 17/1972 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek). Vyslovený předpoklad však nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má právní zájem na tom, aby bylo určeno určité právo nebo právní poměr, přestože by mohl žalovat přímo na splnění povinnosti, nelze mu určovací žalobu odepřít. Za nedovolenou – při možnosti žaloby na plnění – lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Jestliže se určením, že tu právní vztah nebo právo je či není, vytvoří pevný právní základ pro právní vztahy účastníků sporu (a předejde se tak žalobě o plnění), je určovací žaloba přípustná i přesto, že je možná také žaloba na splnění povinnosti (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. března 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96 nebo ze dne 18. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 2553/2009).

24. Jestliže zákon výslovně stanoví, že spor o majetek patřící do pozůstalosti, jenž se v řízení o pozůstalosti neřeší (protože se k němu nepřihlíží), je možné vyřešit (co do základu i výše) pouze ve sporném řízení zahájeném žalobou podle § 189 odst. 1 z. ř. s., pak tím vylučuje, aby bylo ve smyslu § 80 o. s. ř. určeno (jak se domáhá v projednávané věci domáhá žalobkyně), že do společného jmění žalobkyně a zůstavitele M. D., zemřelého dne XY, náleží „pohledávka vůči zůstaviteli ve výši nejméně 991 056,90 Kč“, neboť určovací žaloba by za takové situace nesloužila potřebám praktického života, ale jen ke zbytečnému rozmnožování sporů.

25. V projednávané věci rozdílná tvrzení pozůstalé manželky a ostatních dědiců o tom, zda a jakou částku vynaložila pozůstalá manželka ze svého výhradního vlastnictví na majetek ve společném jmění se zůstavitelem, představují spor o pasivum pozůstalosti (pocházející ze společného jmění manželů), který pozůstalostní soud podle ustanovení § 162 odst. 2 věta druhá z. ř. s. není oprávněn řešit a není tu žádný právní prostor přenášet řešení tvrzené pohledávky znovu do řízení o pozůstalosti formou dodatečného projednání. Pozůstalé manželce nic nebránilo, aby žalobou podanou u soudu

nepožadovala určení, ale přímo uspokojení své pohledávky.

26. Vzhledem k tomu, že z hlediska uplatněných dovolacích důvodů je dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu správný, a nebylo zjištěno, že by řízení bylo postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Adhezní nárok \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)